

بغی و تمرد
در حکومت اسلامی

مهدی پورحسین

www.ketab.ir

پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی

بقی و تمرد در حکومت اسلامی

مهدی پورحسین

- ناشر: پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی
- وابسته به دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم
- تهیه: پژوهشکده علوم و اندیشه سیاسی
- سرویو/استار: محمدباقر انصاری
- ویراستار: محمداسماعیل نباتیان
- چاپ: چاپخانه مؤسسه بوستان کتاب
- چاپ اول: بهار ۱۳۹۱
- شمارگان: ۱۳۰۰
- قیمت: ۶۶۰۰ تومان
- عنوان: ۲۲۹؛ مسلسل: ۲۸۰

همه حقوق برای ناشر محفوظ است.

نشانی: قم، خیابان شهداء (صفائییه)، کوچه آمار، پلاک ۴۲

تلفن و دورنگار: ۷۸۲۳۸۳۳؛ ص.پ: ۳۷۱۸۵/۳۸۵۸؛ کد پستی: ۳۷۱۵۶-۱۶۲

مراکز پخش: ۱. قم، میدان شهداء، تلفن و دورنگار ۳۲۸۳۴

۲. تهران، خیابان انقلاب، روبروی درب دانشگاه تهران، پلاک فرزند

طبقه همکف، واحد ۳۱۲، تلفن: ۶۶۹۵۱۵۳۴

وب سایت: www.pub.isca.ac.ir؛ پست الکترونیک: nashr@isca.ac.ir

پورحسین، مهدی، ۱۳۴۴ -	سرشناسه:
بقی و تمرد در حکومت اسلامی / مهدی پورحسین؛ تهیه پژوهشکده علوم و اندیشه سیاسی	هوان و نام پدیدآور:
قم: دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، معاونت پژوهشی، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، ۱۳۹۱	مشخصات نشر:
۳۴۴ص.	مشخصات ظاهری:
۹۷۸-۶۰۰-۱۹۵-۰۹۸-۸	شابک:
	وضعیت فهرست نویسی:
کتبناامه: ص. [۳۰۵] - ۳۲۰؛ همچنین به صورت زیرنویس	یادداشت:
نمایه	یادداشت:
اسلام و دولت	موضوع:
بغاه	موضوع:
محاربه (فقه)	موضوع:
مردم (حقوق اساسی) - جنبه های مذهبی - اسلام	موضوع:
دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، معاونت پژوهشی، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، پژوهشکده علوم و اندیشه سیاسی	شناسه افزوده:
BP ۲۳۱/۸۸ ص ۱۳۹۱	رده بندی کنگره:
۲۹۷/۴۸۳۲	رده بندی دیویی:
۲۹۸۷۴۱۴	شماره کتابشناسی ملی:

فهرست

۱۳	سخنی با خواننده
۱۷	پیشگفتار
۱۷	تبیین موضوع
۱۸	ضرورت و هدف
۱۹	پیشینه تحقیق
۲۰	حفظ نظام
۲۱	۱. حفظ نظام اجتماعی و معیشتی جامعه
۲۴	۲. حفظ اسلام، کشور اسلامی و مسلمانان
۲۷	۳. حفظ حکومت اسلامی

فصل اول: مختصات مفهومی واژه بغی

۳۱	نگاه لغوی به واژه بغی
۳۵	نگاه اصطلاحی به واژه بغی
۳۸	تحلیل و بررسی
۴۱	دیدگاه فقهای اهل سنت
۴۳	تمرد مقابل امام معصوم یا حاکم عادل؟

۵۲	نسبت آیه بغی با مفهوم اصطلاحی
۵۴	الف) اختلاف برداشت از آیه
۵۶	ب) وقایع تاریخی صدر اسلام
۵۸	تمایز مفهومی بغی از اصطلاحات مشابه
۵۸	محاربه
۶۱	براندازی
۶۱	جرم سیاسی
۶۳	ویژگی های کاربرد مفهوم بغی در ققه سیاسی
۶۳	۱. شوکت و عظمت
۶۳	۲. خروج از قبضه حکومت
۶۳	۳. توجیه سائق
۶۴	جایگاه و اهمیت مفهوم بغی در رکن چهارم فتاوی قدیم و جدید

فصل دوم: حقوق و وظایف متقابل مردم و حکومت اسلامی

۷۱	مقدمه
۷۲	حکومت و حقوق عمومی جامعه
۷۶	۱. آزادی
۷۷	الف) آزادی فکر و اندیشه
۷۹	ب) آزادی عقیده و مذهب
۸۲	ج) آزادی بیان و قلم
۸۴	د) آزادی تعلیم و تربیت
۸۵	۲. برابری و مساوات
۸۵	الف) برابری در برابر قانون

۸۷	ب) تساوی در بهره‌مندی اقتصادی
۸۸	ج) تساوی در جنسیت
۸۹	۳. امنیت و آسایش
۸۹	الف) امنیت جانی
۸۹	ب) امنیت حیثیتی
۹۰	ج) امنیت اقتصادی
۹۱	د) امنیت قضایی
۹۲	ه) آسایش اجتماعی
۹۳	حکومت و حکومت سیاسی مردم
۹۳	۱. حق تمییز سبب‌شده
۹۹	۲. حق نظارت
۱۰۰	الف) نظارت دولت بر دولت
۱۰۱	ب) نظارت دولت بر مردم
۱۰۲	ج) نظارت مردم بر دولت
۱۰۳	د) نظارت مردم بر مردم
۱۰۴	۳. آزادی‌های سیاسی
۱۰۷	حکومت و امر به معروف و نهی از منکر
۱۱۰	امر و نهی در برابر قدرت
۱۱۳	شرایط امر به معروف و نهی از منکر
۱۱۴	الف) آگاهی کامل از نیکی‌ها و بدی‌ها
۱۱۴	ب) فقدان ضرر و مفسده
۱۱۵	ج) احتمال تأثیر
۱۱۷	وظیفه اطاعت و تسلیم

- ۱۲۱ حدود اطاعت از حکومت
- ۱۲۲ الف) از دست دادن شرایط
- ۱۲۳ ب) عدم پابندی به قوانین
- ۱۲۸ وظیفه نصیحت
- ۱۳۰ نصیحت حاکمان به چه معناست؟

فصل سوم: مخالفان، متمردان و براندازان

- ۱۳۵ تمرد و مخالفت در حکومت‌های نامشروع
- ۱۳۷ دیدگاه شیعی
- ۱۳۸ الف) عدم پذیرش
- ۱۴۱ ب) عدم همکاری
- ۱۴۴ ج) قیام و مبارزه
- ۱۴۹ یک. عدم مفسده
- ۱۵۳ دو. احتمال تأثیر
- ۱۵۵ دیدگاه فقهای اهل سنت
- ۱۶۱ مراتب مخالفت و تمرد
- ۱۶۱ ۱. ارشاد و نصیحت
- ۱۶۳ ۲. امر و نهی
- ۱۶۷ ۳. شورش و برکناری

فصل چهارم: رویارویی با باغیان

- ۱۶۹ انواع جهاد
- ۱۶۹ الف) دشمنان خارجی

۱۷۰	ب) تهدیدات داخلی
۱۷۰	مراحل جهاد با باغیان
۱۷۲	۱. روشنگری قبل از جنگ
۱۷۵	الف) آیه شریفه
۱۷۵	ب) هدف از قتال
۱۷۶	ج) اصل احترام خون
۱۷۶	د) عادل بودن حاکم
۱۷۷	ه) سیره حضرت علی
۱۸۳	و) اجزاء
۱۸۴	۲. آغاز نکردن جنگ
۱۹۰	وجوب جهاد با باغیان
۱۹۰	حکم اهل بغی
۱۹۰	الف) از نگاه امامیه
۱۹۰	ادله وجوب قتال با باغیان
۱۹۰	یک: آیات
۱۹۹	دو: روایات
۲۰۷	سه: سیره حضرت علی
۲۰۸	چهار: عقل
۲۰۸	محدوده وجوب
۲۰۸	۱. اذن امام
۲۱۰	۲. فوریت وجوب
۲۱۱	۳. وجوب کفایی
۲۱۲	ب) از نگاه اهل سنت

- ۲۱۴ یک: استناد به آیه
- ۲۱۶ دو: تمسک به روایات
- ۲۲۰ سه: سیره حضرت علی ۷
- ۲۲۳ شرایط قتال
- ۲۲۳ ۱. کثرت عددی، شوکت و عظمت
- ۲۳۰ ۲. خروج از قبضه حکومت
- ۲۳۳ ۳. توجیه سیاسی و شبهه‌ناک
- ۲۳۶ احکام جهاد با باغیان
- ۲۳۸ ۱. بازگشت باغیان به حق
- ۲۴۱ ۲. اصرار بر جنگ
- ۲۴۱ یک. حکم کشتن باغیان
- ۲۴۲ ۱. لزوم مقابله با حمله ای باغیان
- ۲۴۳ ۲. حکم دریافت وثیقه از باغیان
- ۲۴۵ ۳. حکم سپر جنگی
- ۲۴۶ ۴. بی‌اعتباری قراردادهای باغیان
- ۲۴۶ الف) کافران حربی
- ۲۴۸ ب) اهل ذمه
- ۲۴۸ ج) مستأمنین
- ۲۵۰ ۵. کمک اهل عدل از اهل ذمه
- ۲۵۲ ۶. جنگ با سلاح و ابزار جنگی باغیان
- ۲۵۵ ۷. ممنوعیت استفاده از سلاح کشتار جمعی
- ۲۵۶ الف) اضطرار
- ۲۵۷ ب) مقابله به مثل

۲۵۷	دو. حکم فرار اهل بقی
۲۵۹	ادله
۲۵۹	الف) روایت
۲۶۰	ب) سیره
۲۶۳	سه و چهار. پیروزی و اسارت باغیان
۲۶۳	سرانجام باغیان
۲۶۳	۱. حکم ضمانت در جنگ باغیان
۲۶۷	۲. ممنوعیت بردگی
۲۷۴	۳. اسیران اهل بقی
۲۷۷	۴. اموال اهل بقی
۲۷۸	دلایل مخالفان
۲۷۹	دلایل موافقان
۲۸۰	تقد و بررسی
۲۸۱	۵. کشته‌های اهل عدل و باغیان
۲۸۱	الف) کشته‌های اهل عدل
۲۸۳	ب) کشته‌های اهل بقی
۲۸۵	پیروزی باغیان
۲۸۵	۱. نصب قاضی و اعمال قضاوت
۲۸۶	۲. مالیات شرعی
۲۸۷	۳. اقامه حدود
۲۸۷	۴. شهادت دادن اهل بقی
۲۸۹	نتیجه‌گیری

۲۹۵..... پیوست: نگاهی تطبیقی به قوانین جمهوری اسلامی

۲۹۵..... قانون اساسی

۲۹۹..... قوانین عادی

۳۰۵..... منابع

نمایه

۳۲۱..... آیات

۳۲۴..... احادیث و روایات

۳۲۹..... اعلام

۳۳۵..... کتاب‌ها

۳۳۷..... مکان‌ها

۳۳۸..... اصطلاحات

www.ketab.ir

سخنی با خواننده

پیروزی انقلاب اسلامی و شکل‌گیری نظام جمهوری اسلامی نویدبخش حضور فعال دین در عرصه‌های سیاسی-اجتماعی بود. این ایده در سطح ملی ترسیم‌کننده هویت دینی-ملی و حیات سیاسی-اجتماعی ایرانیان، و در سطح فراملی تبیین‌کننده هویت بازسازی تمدن اسلامی و اعاده هویت و عزت به مسلمانان در دوران معاصر بود. ترسیم هویت دینی-ملی و تلاش برای بازسازی تمدن اسلامی، پرسش‌ها و مسائلی جدید را در دو سطح مذکور به وجود آورد که تاکنون منابع دینی و دین‌داران در عرصه علوم و مراکز علمی با آن به‌طور جدی مواجه نشده بودند. پاسخگویی به این پرسش‌ها و معضلات، بی‌تردید نیازمند بازنگری در مبانی و بینش حاکم بر علوم رایج انسانی و اجتماعی در کنار بازگشتی روشمند و نقادانه به سنت فکری است. این بازنگری ضمن فراهم ساختن زمینه‌های لازم برای بهره‌گیری از توانمندی‌های سنت و دانش سنتی، امکان استفاده از ظرفیت‌ها و قابلیت‌های علوم جدید در دوران معاصر را به ارمغان می‌آورد؛ بنابراین وظایف مراکز علمی و پژوهشی در جمهوری اسلامی، بسی سنگین است. این مراکز از سویی، رسالت پاسخگویی به پرسش‌ها و معضلات فکری را بر عهده دارند و از سوی دیگر به فرهنگ‌سازی تولید فکر و اندیشه به‌عنوان عناصر و لوازم اصلی احیای تمدن اسلامی باید اولویت دهند.

پژوهشکده علوم و اندیشه سیاسی نیز با تلاش در جهت پاسخگویی به پرسش‌ها و معضلات فکری مربوط به حوزه پژوهشی خود و فراهم ساختن زمینه‌های لازم برای بازتولید فرهنگ سیاسی - دینی و ارائه دانش سیاسی مبتنی بر منابع اسلامی، هویت‌شناسی و هویت‌سازی در زمینه‌های فلسفه سیاسی، فقه سیاسی و علوم سیاسی را به‌عنوان مهم‌ترین اهداف خود دنبال می‌کند. این پژوهشکده با فراهم کردن زمینه‌های رشد نیروی انسانی در عرصه پژوهش‌های سیاسی با رویکردهای فلسفی، فقهی و علمی تلاش می‌کند در جهت عزم و آزاده ملی برای احیای تمدن اسلامی گام بردارد.

اثر حاضر محصول تلاش فکری پژوهشگر فرهیخته آقای مهدی پورحسین با هدف تبیین مفهومی بعی و تمرد به مثابه مخالفت‌های براندازانه در برابر حکومت اسلامی و توضیح شرایط، معیارها و نحوه مواجهه با آن از منظر فقه سیاسی است.

بی‌تردید، اجرای این پژوهش و غنای علمی آن مدیون تلاش‌های ارزنده مدیر محترم گروه فقه سیاسی حجة الاسلام والمسلمین آقای دکتر منصور میراحمدی، ناظر محترم حجة الاسلام والمسلمین آقای سید ضیاء مرتضوی، ارزیاب محترم حجة الاسلام والمسلمین آقای سید جوان‌رخی، مدیر محترم امور پژوهشی آقای رجبعلی اسفندیار، کارشناس محترم گروه آقای محمود فلاح و متصدیان اجرایی پژوهشکده می‌باشد که جای دارد از زحمات و تلاش‌های آنان قدردانی به عمل آید. همچنین از ریاست محترم پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی جناب حجة الاسلام والمسلمین آقای حسین توسلی تشکر می‌کنم که بدون حمایت‌ها و مساعدت‌های بی‌دریغ و مؤثر ایشان، پژوهش حاضر به سرانجام نمی‌رسید.

پژوهشکده علوم و اندیشه سیاسی، در راستای ترویج و گسترش علم و

دانش، آثار خود را در اختیار جامعه علمی قرار داده، پیشاپیش از انتقادهای و پیشنهادهای علمی همه استادان، صاحب نظران و پژوهشگران محترم استقبال می کند. امید است این فعالیتها موجبات رشد و پویایی فرهنگ سیاسی-دینی و زمینه های گسترش اندیشه سیاسی اسلام را فراهم سازد.

دکتر نجف لکزایی

مدیر پژوهشکده علوم و اندیشه سیاسی

www.ketab.ir